

Een complexe wereld

De actie van de Georgische president Sjaakasjvili op 8 augustus 2008 was een soort steen in de vijver. Een schijnbare rust werd letterlijk wreed verstoord en de golven die de steen veroorzaakte verrasten velen. Rusland heeft na de inval van het Georgische leger in Zuid-Ossetië de wereld met harde hand duidelijk gemaakt waar zijn belangen liggen. Ook is van de gelegenheid gebruik gemaakt om een paar zaken duidelijk te maken. De eerste boodschap is dat geweld met geweld wordt beantwoord. De tweede boodschap is dat Rusland controle wenst te behouden op de ontwikkelingen in de Kaukasus en de derde dat Rusland een speler is waarmee rekening moet worden gehouden.

De eerste Russische boodschap is dat geweld met geweld wordt beantwoord

De westerse reacties op het Russische optreden waren soms hard en soms verhullend. De Verenigde Staten waren, zoals vaker wanneer het om Rusland gaat, het hardst in hun oordeel. Het viel op zijn minst op dat de Amerikaanse president *eiste* dat hulpverlening werd toegelaten. Een woordkeuze die men van Amerikaanse zijde van een Russische president moeilijk zou kunnen accepteren. De NAVO veroordeelde het Russische optreden, maar kon zich in de handen knijpen dat Sjaakasjvili nog geen partner was toen hij tot zijn gewapende actie besloot. In april van dit jaar werd immers binnen de NAVO nog heftig gedebatteerd over het al dan niet accepteren van nieuwe lidstaten, waaronder Georgië en de Oekraïne. Wegens interne verdeeldheid is de beslissing toen uitgesteld.

Nu zijn de kaarten opnieuw geschud en is er een nieuwe werkelijkheid ontstaan.

De stem van Europa lijkt in dit alles niet echt veel gewicht te hebben. In feite spreken er steeds meerdere tongen, die elk rekening houden met zowel Europese als eigen belangen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de EU tijdens de topconferentie van 1 september jongstleden besloot om af te zien van sancties tegen Rusland. Nederland ten slotte, heeft zich in de discussie rondom Georgië nogal afzijdig gehouden. Dat is niet onverstandig gegeven het feit dat een Nederlander secretaris-generaal van de NAVO is en dat de Georgische president een vrouw van Nederlandse nationaliteit heeft.

De ontwikkelingen rondom Georgië lijken in Nederland een grotere uitwerking te hebben dan slechts een rimpeling in de vijver. Naar aanleiding van de crisis in Georgië wijzen Ruud Lubbers, Joris Voorhoeve, Jan Pronk en Tineke Lambooy in een artikel in het *NRC* van 5 september op de noodzaak om tot een nieuwe Europese buitenlandse politiek te komen.

Daarom moet Europa op de Georgië crisis niet reageren – aangewakkerd door de begrijpelijke afkeer van Rusland onder de voormalige Oostbloklanden – vanuit de hoogmoed van de dominantie zoals de VS het de afgelopen jaren heeft voorgedaan. De wereld wordt steeds meer multipolair. In het zoeken naar een nieuwe machtsbalans moet Europa een alternatief uitstralen voor de botte machtspolitiek. Een nieuwe stabiele wereldorde kan alleen worden bereikt als invloed wordt gegeven aan andere aspiranten, of dat nou Rusland is, of China, India of Brazilië.

Ook minister van Buitenlandse Zaken Verhagen stond bij de opening van het academisch jaar van de Universiteit van Leiden op 1 september stil bij de verschuivende machtsverhoudingen in de wereld. Hij voorspelde een verschuiving van het zwaartepunt naar Europa en pleitte voor meer investeringen in het Europese veiligheids- en defensiebeleid. Hij toonde zich bereid daar ook consequenties aan te verbinden:

Een stevigere machtspositie voor Europa in de wereld betekent dat we niet alleen moeten investeren in soft power maar ook in hard power.

Verhagen onderstreepte hierbij dat politieke macht niet geloofwaardig is als deze niet wordt geruggensteund door militaire macht.

Toch zegt dit alles niet veel. Over welke verschuivende machtsverhouding gaat het hier; een economische, een militaire, een politieke? Wel is te constateren dat de hegemonie van de Verenigde Staten op het wereldtoneel voorbij lijkt te zijn. Irak en Afghanistan hebben de kwetsbaarheid van de VS zichtbaar gemaakt. De VS bevindt zich in economisch zwaar weer en kampt met een torenhoge schuldenlast. *Imperial overstretch* is te kort door de bocht, maar er zijn wel tekenen die daarop wijzen. Een meer zelfstandige rol van Europa zal veel Amerikanen als muziek in de oren klinken. Maar is Europa, Nederland in het bijzonder, wel in staat om deze ambitie in te vullen?

Politieke macht mag militaire macht behoeven, maar militaire macht lijkt zonder economische macht van beperkte houdbaarheid. Dat nog los van het feit dat macht alleen telt als 'de ander'

er ernstig rekening mee moet houden dat deze zo nodig ook wordt gebruikt. Gezien de veranderende wereld kan Nederland er niet aan ontkomen serieus na te denken over het

Europa moet een alternatief uitstralen voor botte machtspolitiek

veiligheids- en defensiebeleid van de toekomst. Duidelijk is dat het denken in retorische termen uit de tijd van de Koude Oorlog onrecht doet aan de complexe veranderingen die er hebben plaatsgebonden. De wereld van 'toen' bestaat al lang niet meer en de spelers van 'toen' hebben met een nieuwe werkelijkheid en met nieuwe spelers rekening te houden.

De discussie zal dieper moeten gaan dan het verkrijgen van een antwoord op de vraag of we vóór een versterking van Europa of vóór handhaving van de trans-Atlantische band zijn. In de complexe wereld waarin wij leven bestaan er helaas geen eenvoudige antwoorden meer. Eén ding is zeker: we moeten blijven investeren in een geloofwaardig veiligheids- en defensiebeleid voor de toekomst. ■